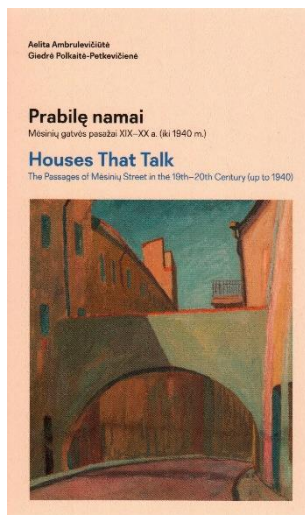
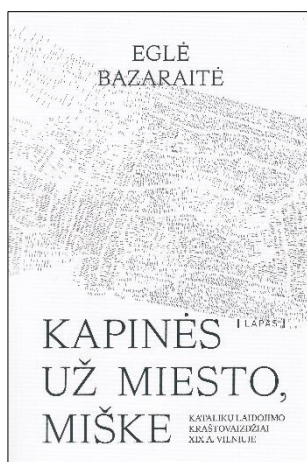

Kraštotyros leidiniai. 2023 m.

Ambrulevičiūtė, Aelita. Prabilę namai = Houses that talk: Mėsinių gatvės pasažai XIX–XX a. (iki 1940 m.) / Aelita Ambrulevičiūtė, Giedrė Polkaitė-Petkevičienė. – Vilnius: Aukso žuvys, 2023. – 303, [1] p.: iliustr., faks., portr.

Dvikalbė knygų serija „Prabilę namai“ pasakoja apie Vilniaus gatves, jų pastatus ir gyventojus. Šis kultūrinis pažintinis gidas nukelia į XIX–XX a. Mėsinių gatvę, kur prakalbinami namai, pastatai, jų savininkai ir gyventojai, atkuriami to meto įvykiai ir istorijos. Miesto tyrinėtoji padeda gausi vaizdinė medžiaga: gatvės nuotraukos ir piešiniai, pastatų planai ir brėžiniai, raštai ir dokumentai.

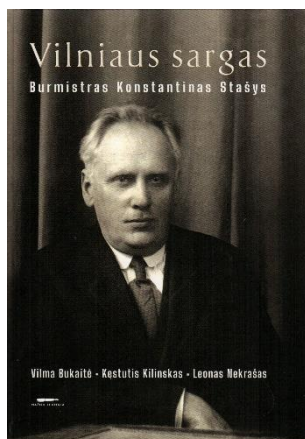
Bazaraitytė, Eglė. Kapinės už miesto, miške: katalikų laidojimo kraštovaizdžiai XIX a. Vilniuje: mokslo monografija. – [Vilnius]: Lapas, [2023]. – 343, [1] p.: iliustr., faks., žml. ; 23 cm + 1 sulankst. žml. lap.

Monografijoje dekonstruojama trejų Vilniaus katalikų kapinių – Rasų, Bernardinų ir Saulės – erdvinė struktūra, brėžiamos paralelės ir išryškinami prieštaravimai su to laiko kapinėmis krikščioniškame Europos branduolyje. Leidinyje į katalikų laidojimo kraštovaizdžius žvelgiama pasitelkiant architektūrinės priemones, pristatant šias miesto teritorijas kaip daugiasluoksnį erdvinį konstruktą, suformuotą istorinių bei kultūrinių kontekstų.

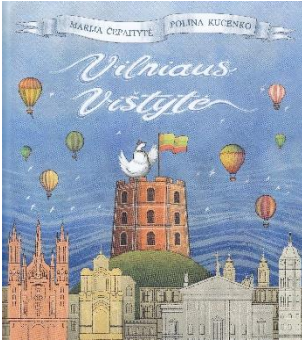
Bernotas, Albinas. Per Vilnių lekia žąsys. – Vilnius: Lietuvių literatūros ir tautosakos institutas, 2023. – 231, [1] p.

Šioje rinktinėje spausdinami Bernoto eilėraščiai iš rinktinės „Vėžės“ (1981) bei rinkinių „Nusigrėžusi žvaigždė“ (1983) ir „Į šulinį užgriūvantį“ (1996).

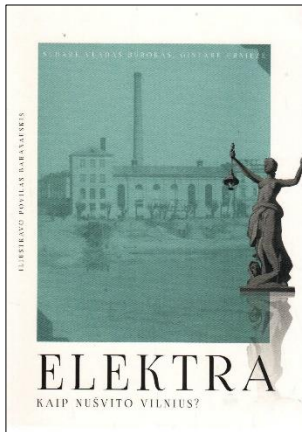
Bukaitė, Vilma. Vilniaus sargas: burmistras Konstantinas Stašys / Vilma Bukaitė, Kęstutis Kilinskas, Leonas Nekrašas. – Vilnius: Mažoji leidykla, 2023. – 247, [1] p.: iliustr., portr.

Monografijoje autorių kolektyvas atliko išsamų istorinės literatūros, historiografijos ir šaltinių tyrimą, išanalizavo ir patikslino K. Stašio gyvenimą liudijančius faktus. Knyga gausiai iliustruota, pateikiamas literatūros sąrašas, yra asmenvardžių rodyklė.

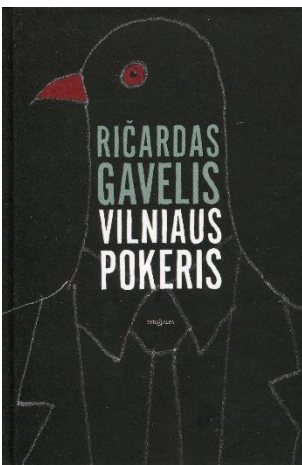

Čepaitytė, Marija. Vilniaus Vištytė: [pasaka]: [interaktyvi knyga] / Marija Čepaitytė, Polina Kucenko. – Vilnius: Lietuvos rašytojų sąjungos leidykla, [2023]. – [34] p.: iliustr.

Interaktyvus vadovas po Vilnių kviečia mažuosius smalsuolius kartu su tėveliais keliauti paskui Vištytę sostinės senamiesčio gatvėmis. Išpūdingos skulptūros ir sienų puošmenos, šimtmečius menančios gatvės ir skverai pasakoja savo istorijas ir kuria tikrą miesto pasaką. Norint nueiti knygoje aprašytą maršrutą, reikia nuskenuoti QR kodą. Jis rasite kiekviename atvarte. Nuskaicius QR kodą mobiliojo telefono fotoaparatu, jis nukreipia į Google Maps žemėlapi ten, kur yra Vištytė. **Elektra. Kaip nušvito Vilnius?. – Vilnius: Lietuvos energetikos muziejus, 2023. – 122, [1] p.: iliustr., faks., portr.**

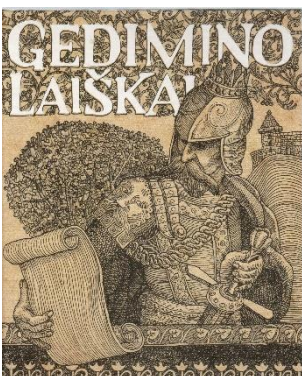

Minint tris jubiliejus (Vilniui – 700, pirmajai Vilniaus elektrinei – 120, Energetikos ir technikos muziejui – 20 metų) išleista ši istorinių pasakojimų, nematytų fotografijų ir komiksų rinktinė, kurioje atsiskleidžia įdomiausi faktai apie Lietuvos sostinę.

Gavelis, Ričardas. Vilniaus pokeris: romanas. – Vilnius: Tyto alba, 2023. – 523, [3] p.

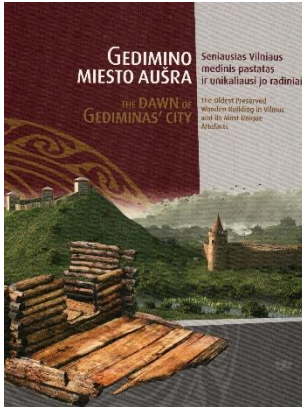
Romane drąsiai ir atvirai tyrinėjami skaudūs Lietuvos istorijos bei lietuviškos dvasios dalykai. Autentiški įvykiai čia pinasi su neįtikimais, tarpais pasakojimas perauga į visišką fantasmagoriją, padiktuotą jaudrintos personažų psichikos. Tokiu rafinuotu būdu autorius stengiasi pavaizduoti Vilnių kaip ištisą pasaulį, realus Vilnius čia pasirodo kaip miestas vaiduoklis, miestas sapnas. Tą pačią tragišką istoriją keturi personažai pasakoja kiekvienas kitaip, vidiniuose monologuose skiriasi ne tik įvykių interpretacija – netgi patys įvykiai kiekviename pasakojime skirtingi, neretai prieštaringi ar išvis nesuderinami.

Gedimino laišakai / sudarė ir iš lotynų kalbos vertė Sigitas Narbutas; įvadą ir komentarus parašė Darius Kuolys. – Vilnius: Lietuvių literatūros ir tautosakos institutas, [2023]. – 63, [1] p.: iliustr.

Šis leidinys – naujas Gedimino laiškų leidimas, su vertimu su įvadiniu straipsniu ir komentarais. Mus pasiekę Gedimino laišakai – svarbiausias tų laikų Lietuvos pasakojimas apie valdovą ir jo kurtą valstybę. Paprastai minimi šeši išlikę, 1322–1325 metais lotyniškai rašyti, Lietuvos valdovo laišakai. Vis dėlto esama ir septinto, ypatingo, vokiškai sukurto ir į lotynų kalbą netrukus išversto Gedimino laiško: tai dalis sutarties, sudarytos Vilniuje 1323-ųjų spalio 2-ąją tarp Lietuvos ir Livonijos žemių valdytojų. Išskyrus pirmą, popiežiui Jonui XXII adresuotą, laišką, kurio parašymo data ir vieta nenurodytos, kiti šeši laišakai tikrai sukurti Vilniuje. Antrame Gedimino laiške, datuotame 1323 metų sausio 25 diena, Vilniaus miestas paminimas pirmąkart. .

Jame Vilnius iš karto pristatomas pasauliui kaip valdovo miestas, kaip sostinė. Gedimino laiškus reikšmingai papildo, jų parašymo aplinkybes ir turinį aiškina, sostinės gyvenimo tikrovę atveria dar vienas išlikęs to laiko dokumentas – 1324-ųjų lapkričio 3-iąją į Vilnių pas Lietuvos valdovą atvykusių popiežiaus legatų pasiuntinių pranešimas. Jame – viešų valdovo kalbų citatos.

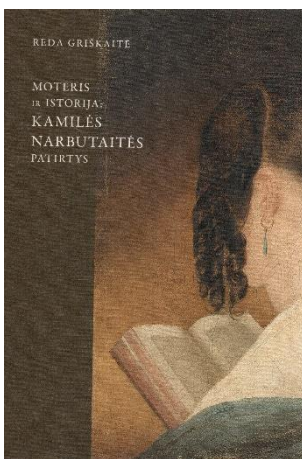
Gedimino miesto aušra. Seniausias Vilniaus medinis pastatas ir unikaliausi jo radiniai = The dawn of Gediminas' city. The oldest preserved wooden building in Vilnius and its most unique artefacts: parodos katalogas, 2023 01 25–06 25 [Vilnius]. – Vilnius: Nacionalinis muziejus Lietuvos Didžiosios Kunigaikštystės valdovų rūmai, 2023. – 94, [2] p.: iliustr., faks., portr., žml.

2006–2007 m. ir 2014–2015 m. vykdant archeologinius tyrimus Lietuvos didžiųjų kunigaikščių rūmų rytinio korpuso šiauriniame priestate, apatiniame kultūrinio kredo sluoksnyje, buvo rasta medinio, ūkinės paskirties pastato (tikėtina, svirno) fragmentų ir daug įvairių smulkių archeologinių radinių, datuojamų XIII a. antra puse. Šie vertingi radiniai buvo pristatyti specialioje Valdovų rūmų muziejaus parodoje „Gedimino miesto aušra. Seniausias Vilniaus medinis pastatas ir unikaliausi jo radiniai“.

Gelvonauskienė, Dalia. Užutrakio dvaro vaismedžių sodas – gyvoji istorija / Dalia Gelvonauskienė, Bronislovas Gelvonauskis. – Vilnius: [Kriventa]; Trakai: Trakų istorinio nacionalinio parko direkcija, 2023. – 79, [1] p.: iliustr., diagr., portr., žml.

Leidinyje įdomiai ir suprantamai pristatomi išsamūs senojo Užutrakio dvaro vaismedžių sodo tyrimai. Pateikiama informacija apie Užutrakio dvaro sodyboje puoselėtą tradicinę sodininkystę ir jos vietą to meto žmonių gyvenime, atskleidžiamas istorinio paveldo dvarų sodybose trapumas sparčiai kintančiame pasaulyje ir gyvos tradicijos svarba, lemianti objekto autentiškumą ir išsaugojimą.

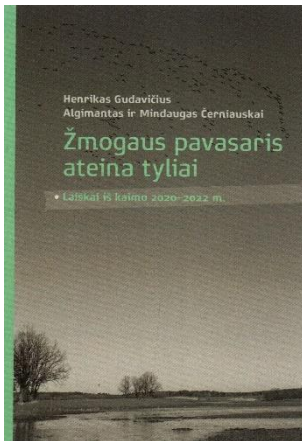
Griškaitė, Reda. Moteris ir istorija: Kamilės Narbutaitės patirtys. – Vilnius: Lietuvos istorijos institutas, 2023. – 1171, [1] p.: iliustr., faks., portr.

Knygoje pristatoma prozininkės, poetės, vertėjos, vieno iš Lietuvos istoriografijos pradininkų Justino Narbuto dukters ir istoriko Teodoro Narbuto giminaitės Kamilės Narbutaitės-Jurevičienės biografija ir kūryba. Juršiškių dvare (dabar Šalčininkų rajonas, Dainavos seniūnija) gyvenusios ir kūrusios moters biografija ir literatūrinis palikimas iki šiol nebuvo specialiai analizuoti. Knygoje aptariama moters kūrėjos recepcija tuometėje Lietuvoje, Moters ir Istorijos santykis, intelektinis ir kasdienis dvarų gyvenimas, Lietuvos istoriografijos ištakos, Narbutų giminės reikšmė Lietuvos mokslui ir kultūrai. Knyga paremta gausia archyvine ir ikonografinė medžiaga.

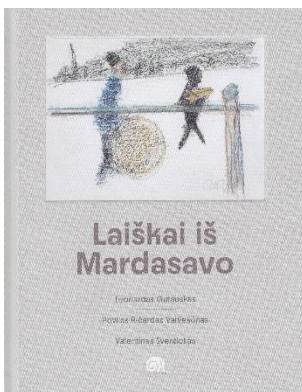
Gudas, Eimantas. Mėlynas kraujas: įtakingiausias Lietuvos Didžiosios Kunigaikštystės giminės. – Vilnius: Alma littera, 2023. – 510, [2] p.: iliustr., faks., portr., žml.

Radvilos, Chodkevičiai, Sapiegos, Pacai, Tiškevičiai – penkios įtakingiausias Lietuvos Didžiosios Kunigaikštystės giminės, šimtmečius tarnavusios Lietuvos didiesiems kunigaikščiams, Lenkijos karaliams, kūrusios sąjungas ir rezgusios intrigas, konkuravusios tarpusavyje. Šios giminės apskriai valdė valstybę, užėmė aukščiausias karo vadų, diplomatų ir administratorių pozicijas. Kultūros istorikas Eimantas Gudas knygoje detaliai, pasitelkdamas daugybę iliustracijų, perteikia šių didžiausių galią turėjusių giminių istorijas, analizuoja jų klestėjimo, pakilimo ir nuopuolio laikotarpius. O charizmatiškasis ekskursijų gidas, dar žinomas kaip „Rūstus gidas“, dailės istorikas Donatas Jokūbaitis siūlo E. Gudo pasakojimą patirti patiems – pasivaikščioti penkiais mūsų gimines menančiais maršrutais.

Gudavičius, Henrikas. Žmogaus pavasaris ateina tyliai: laiškai iš kaimo 2020–2022 m. / Henrikas Gudavičius, Algimantas ir Mindaugas Černiauskai. – Merkinė [Varėnos rajonas]: Merkinės krašto muziejus, 2023. – 484, [1] p.: iliustr.

Šis leidinys – ketvirtoji laiškų iš kaimo dalis, kurioje persipina gamtos grožio adoracija, žmonių istorijos bei tradicijų kultūros puoselėjimas, ekologinis mąstymas ir filosofinės kasdienybės išvalgos. Čia publikuojami rašytojo, gamtininko Henriko Gudavičiaus 2020–2022 m. rašyti dienoraščiai bei plačiai žinomų fotografų brolių Černiauskų nuotraukos.

Gutauskas, Leonardas. Laiškai iš Mardasavo: eilėraščiai, piešiniai, esė / Leonardas Gutauskas, Povilas Ričardas Vaitiekūnas, Valentinas Sventickas. – Vilnius: Slinktys, 2023. – 115, [1] p.: iliustr.

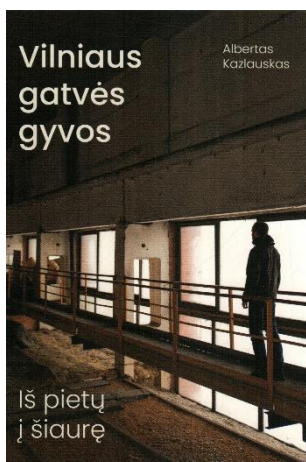
Knygą sudaro 25 Leonardo Gutausko eilėraščiai, 23 Povilo Ričardo Vaitiekūno piešiniai bei 14 Valentino Sventicko dienoraštinių „gurinių“ – esė. Per publikuotinus kūrinius savitai ir patraukliai atsiveria Mardasavas ir visa šilų Dzūkija, žmonių gyvenmena, butis, papročiai, šventės ir kasdienybės.

Jūs gaunate butą: gyvenamoji architektūra Lietuvoje 1940–1990 metais: [kolektyvinė monografija]. – [Vilnius]: Lapas, [2023]. – 325, [1] p. : iliustr., faks., planai, schem.

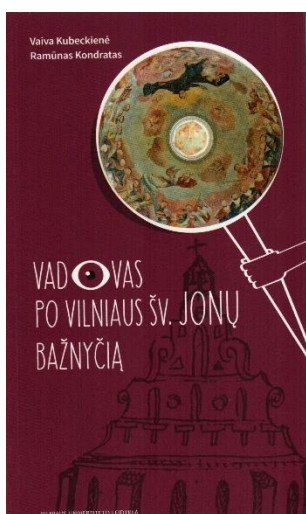
Architektūros istorikė Marija Drėmaitė kartu su bendraautoriais Vilte Janušauskaite, Nojumi Kizniu ir Matu Šiupšinsku monografijoje siekia išsiaiškinti, kaip politinis projektas paveikė gyvenamąją aplinką. Jie gilinasi į standartizavimo idėjas ir joms oponuojančius architektų ir gyventojų siekius individualizuoti, pa(si)gražinti būstą. Kartu ši knyga

yra apie žmonių galimybių ribas ir įtampas, susijusias su būsto formos politiniu reguliavimu ir sunkumais jį gaunant.

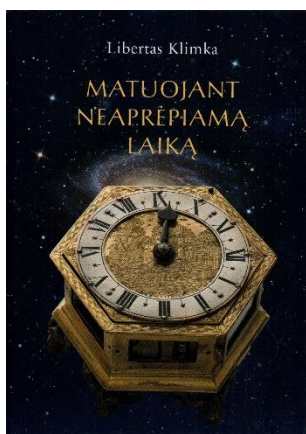
Kazlauskas, Albertas. Vilniaus gatvės gyvos: iš pietų į šiaurę. – Vilnius: Gatvės gyvos, [2023]. – 325, [3] p.: iliustr., faks., žml.

Knygoje pateikiamos 6 nepamiršamos istorinės kelionės nuo Vilniaus miesto pietų – Kirtimų – iki šiaurinių rajonų žiedą uždariusių Fabijoniškių. Pakeliui aplankomi ir miesto centre esantys praeities ženklai Lukiškių kiemuose bei tarp Šnipiškių medinukų. Turinys gausiai iliustruotas istorinėmis nuotraukomis, senais žemėlapiais ir iškarpomis iš laikraščių. Knyga sudaryta taip, kad ją būtų galima ne tik skaityti, bet ir naudoti kaip kelionių vadovą – kiekvieno skyriaus pradžioje pateikti kruopščiai sudėlioti 3–8 km ilgio maršrutai, kuriuos išbandę papildysite savo žinias gyvu prisilietimu prie miesto istorijos.

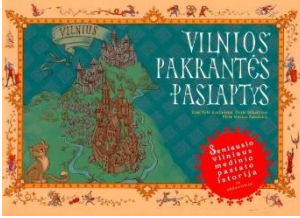
Klajumaitė, Vaiva. Vadovas po Vilniaus Šv. Jonų bažnyčia / Vaiva Kubeckienė, Ramūnas Kondratas. – 2-asis pataisytas ir papildytas leid. – Vilnius: Vilniaus universiteto leidykla, 2023. – 96, [2] p.: iliustr.

Ši knyga – apie Šv. Jonų bažnyčią, vieną seniausių ir išpūdingiausių Vilniaus šventovių, jos istorija, architektūra, interjero detalėmis ir ryškiausiomis asmenybėmis. Leidinyje gausu vaizdinės medžiagos: archyvinių ir šiuolaikinių fotografijų, bažnyčios planų, schemų.

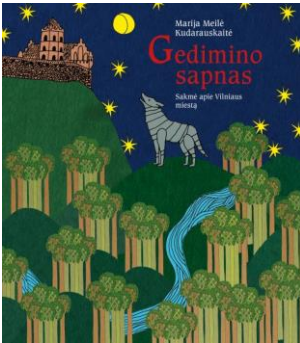
Klimka, Libertas. Matuojant neaprėpiamą laiką. – Vilnius: Lietuvos nacionalinis muziejus, [2023]. – 327, [1] p.: iliustr., faks., portr.

Šis leidinys – apie seniausius laiko matavimo būdus, mechaninio laikrodžio išradimą, jo evoliuciją, stilių kaitą bei reikšmę kultūrai. Daugiausia vietos skiriama laikrodžių istorijai mūsų krašte, kurią gražiai iliustruoja senovinių laikrodžių kolekcija Lietuvos nacionaliniame muziejuje. Kada ir kur atsirado pirmieji laikrodžiai Lietuvoje, kodėl mūsų lietingoje padangėje buvo populiarūs saulės laikrodžiai, nuo kada pradėjo aidėti Vilniaus katedros aikštės varpinės, rotušės ir miestelių bokštų varpų dūžiai, kaip darbavosi Vilniaus laikrodininkų cecho meistrai, kam priklauso magnetinės švytuoklės ir elektrinio jūrinio chronometro išradimo prioritetas? Apie visa tai pasakojama šioje knygoje. O teksto tarpuose yra ir folkloro apie laiką pavyzdžių, ir gilesnių minčių apie laikrodžių įtaka pasaulio kultūrai nuo senovės iki nūdienos, ir visokių įdomybių iš laikrodžių pasaulio.

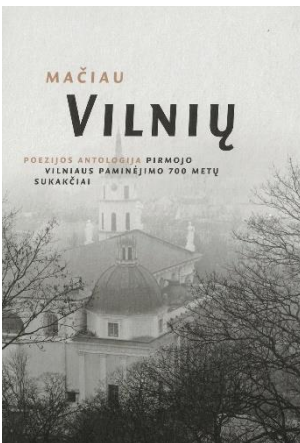
Kostinienė, Nelija Nijolė. Vilnios pakrantės paslaptys: seniausio Vilniaus medinio pastato istorija / Nelė Kostinienė, Živilė Mikailienė. – Vilnius: Nacionalinis muziejus Lietuvos Didžiosios Kunigaikštystės valdovų rūmai, 2023. – 20, [1] p.: iliustr.

Tai istorinis detektyvas, supažindinantis mažuosius skaitytojus su seniausio išlikusio Vilniaus medinio pastato istorija. Knyga skirta 5–8 metų vaikams, mėgstantiems istorijas apie seniai seniai gyvenusius žmones ir norintiems pažinti jų kasdienybę. Pasakojimas jaunuosius skaitytojus nukels į laikus, kai Vilnios pakrantėje žaidė Lietuvos didžiojo kunigaikščio Gedimino vaikai, į tolimą praeitį, kai dar nebuvo iškilę Vilniaus pilių mūriniai bokštai, o Vilnios pakrantėje žmonės gyveno nedideliuose mediniuose nameliuose. Pasakojimas – rašytojų fantazijos kūrinys, tačiau jame minima daug istorinių asmenybių ir faktų. Kas tikra, o kas išgalvota, turės išsiaiškinti mažieji detektyvai, o knygelėje vaizduojami archeologų surasti istoriniai daiktai padės suprasti, kas ir kaip šiuos daiktus prakalbina.

Kudarauskaitė, Meilė Marija. Gedimino sapnas: sakmė apie Vilniaus miestą. – Vilnius: Pamėginčius, 2023. – [22] p.: iliustr.

Tai eiliuota Vilniaus įkūrimo legendos versija, skirta Vilniaus miesto įkūrimo 700-ųjų metų minėjimui.

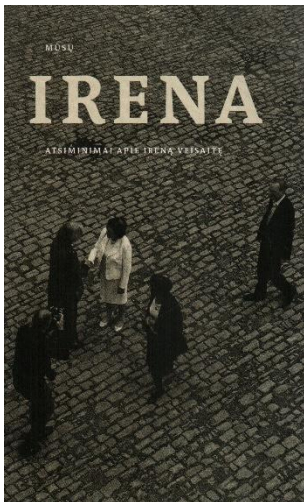
Mačiau Vilnių: poezijos antologija pirmojo Vilniaus paminėjimo 700 metų sukakčiai. – [Vilnius]: Vilnius UNESCO literatūros miestas, [2023]. – 398, [1] p.: iliustr.

Knygoje susitinka klasikiniai tekstai ir XXI a. jaunų poetų kūryba, žymūs ir iki šiol užmarštyje likę, istorijos nuslopinti balsai, įvairiomis miesto kalbomis parašyti eilėraščiai.

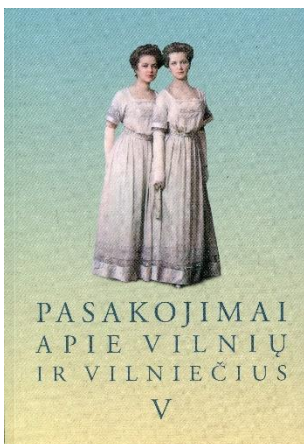
Mačiulis, Algimantas. Vilniaus dailės akademija. Architektūros katedra: [VDA Architektūros katedrai – 230]. – Vilnius: Vilniaus dailės akademijos leidykla, 2023. – 310, [1] p.: iliustr., portr.

Knygoje spausdinami Architektūros katedros absolventų kelių kartų architektų prisiminimai.

Mūsų Irena: atsiminimai apie Ireną Veisaitę. – Vilnius: Lietuvių literatūros ir tautosakos institutas, 2023. – 389, [1] p.: iliustr.

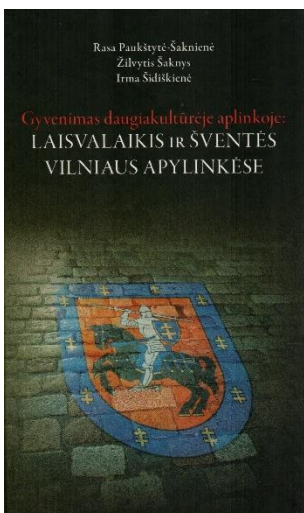
Knygoje Ireną Veisaitę prisimena 90-dešimt ją artimiau pažinojusių įvairių profesijų Lietuvoje ir užsienyje (Estijoje, Vokietijoje, Didžiojoje Britanijoje, Prancūzijoje, Izraelyje, Jungtinėse Valstijose ir kt.) gyvenančių žmonių. Jų pasakojimai apima laikotarpį nuo besibaigiančio Antrojo pasaulinio karo iki paskutiniųjų Irenos Veisaitės gyvenimo dienų. Knygoje nemažai nuotraukų, cituojami Irenos laišakai.

Pasakojimai apie Vilnių ir vilniečius / sudarytoja Zita Medišauskienė. – Vilnius: Lietuvos istorijos institutas, 2018-. – kn.: iliustr., faks.

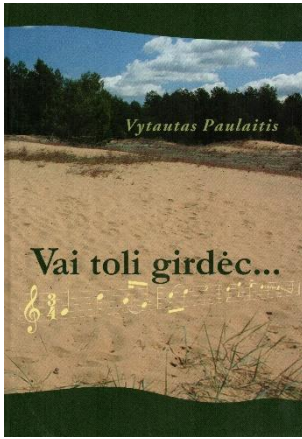
[Kn.] 5. – 2023 (Vilnius : Standart Impresa). – 177, [1] p.: iliustr., faks. – Autoriai: Karolina Glinska, Rytis Jonaitis, Irma Kaplūnaitė, Olga Mastianica-Stankevič, Juozapas Paškauskas, Saulius Sarcevičius, Birutė Rūta Vitkauskienė.

Knygoje apžvelgiami miesto istorijos epizodai nuo viduramžių iki XX amžiaus pradžios. Šį kartą Skaitytojas ras pasakojimą apie Kreivąją pilį, kuri stovėjo dabartinio Kalnų parko teritorijoje ir kaip ji galėjo atrodyti XIII–XIV amžiuje. Galės sužinoti apie to meto vilniečius ir jų gyvenimą, kurį atskleidžia archeologų surastos praėjusių šimtmečių žmonių gyvenimo liekanos. Senojo Vilniaus vaizdą piešia ir iki XIX amžiaus pradžios išsilaikiusių senovinių krautuvių aprašymas. O tai, ką vilniečiai jose galėjo įsigyti, jau buvo naujųjų laikų europiečių pasiekimų rezultatas. Knygoje rašoma ir apie kitas reikšmingas ar smagias XIX–XX amžiaus sandūros miesto gyvenimo naujoves – pirmąjį atrakcionų parką, ir tikrai ne sovietinį, o kur kas senesnį europiečių išradimą – vaikų darželius.

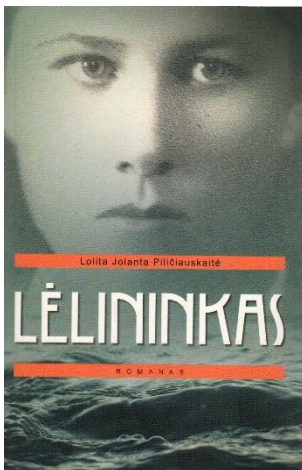
Paukštytė-Šaknienė, Rasa. Gyvenimas daugiakultūroje aplinkoje: laisvalaikis ir šventės Vilniaus apylinkėse / Rasa Paukštytė-Šaknienė, Žilvytis Šaknys, Irma Šidiškienė. – Vilnius: Lietuvos istorijos institutas, 2023. – 347, [1] p.: iliustr., žml.

Monografijoje pristatytas XX a. antros pusės–XXI a. pradžios šešių netoli Vilniaus esančių vietovių gyventojų, t. y. kaime, miestelyje ir nedideliame mieste gyvenančių lietuvių, lenkų, rusų, totorių, karaimų ir kitų tautybių žmonių, laisvalaikio ir šventinio gyvenimo tyrimas (iki 2020 m.). Šis tyrimas aprašytas per skirtingais principais suformuotų socialinių grupių – šeimos, kaimynų, bendradarbių ir draugų bendrijos patirtį.

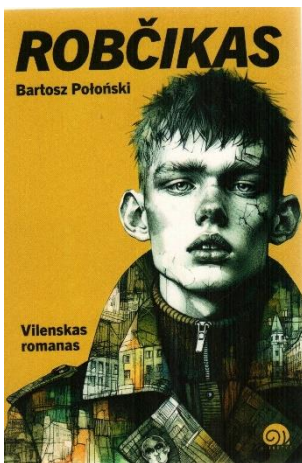
Paulaitis, Vytautas. Vai toli girdėc... : iš Marcinkonių praeities. – Vilnius, 2023. – 143, [1] p.: iliustr., nat., portr.

Architektas, paminkloaugininkas Vytautas Paulaitis apžvelgia Marcinkonių kaimo raidą nuo maždaug XX a. vidurio iki mūsų dienų. Dėmesio centre – istorinės permainos ir vietinių žmonių likimai: sunkus gyvenimas pokario metais, tremtys į Sibirą, dalies gyventojų perkėlimas į šiaurės Lietuvos kolūkius, kur, ištrėmus ūkininkus, trūko dirbančiųjų. Prisimenami krašto šviesuoliai, mokytojai, taip pat bendruomenės išsaugotos tradicinės gyvensenos ypatumai: darbai ir šventės, papročiai ir įpročiai, santykiai su kaimynais ir naujakuriais (daugiausia – kitataučiais). Pateikiama įdomių pastebėjimų apie vietinių žmonių būdą, ypatingą jų santykį su gamta, mišku, gyvybingą dainavimo tradiciją.

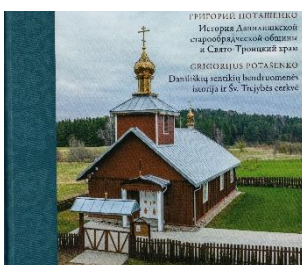
Piličiauskaitė, Lolita Jolanta. Lėlininkas: romanas. – Vilnius [i.e. Pauliškės, Trakų rajonas]: [L.J. Piličiauskaitė], 2023. – 234, [2] p.: iliustr.

Romanas paremtas autorės šeimos biografiniais momentais, jame į vieną glaudžią pynę pinasi istoriniai Lietuvos tarpukario faktai ir alternatyvios istorijos pabaigos. Pagrindinis siužetas rutuliojasi XX a. pradžioje greta Varėnos veikusioje Valstybinėje džiovininkų sanatorijoje, kurios gyvenimą iliustruoja autentiškos nuotraukos iš autorės šeimos fotoarchyvo.

Polonskis, Bartošas. Robčikas: vilenskas romanas. – Vilnius: Slinktys, 2023. – 171, [3] p.

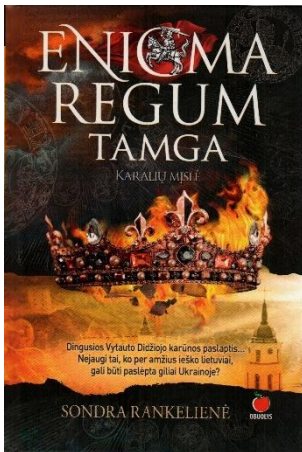
Romanas, įkvėptas tikrų XXI amžiaus pirmojo dešimtmečio įvykių, pasakoja apie grupę lenkiškų šaknų turinčių vilniečių, aprašydamas jaunimo, gyvenančio gyvenamuosiuose rajonuose, problemas, jų susižavėjimus, pasirinkimus ir kasdienį gyvenimą. Pirmuoju asmeniu atpasakodamas kelias savaites iš draugų grupės gyvenimo, romanas parodo miestą jų akimis ir jų kalba, kuri kyla iš specifinės genius loci.

Potašenko, Grigorijus. Daniliškių sentikių bendruomenės istorija ir Šv. Trejybės cerkvė = История Данилишкской старообрядческой общины и Свято-Троицкий храм. – Vilnius: Petro ofsetas, [2023]. – 87, [1] p.: iliustr., faks., portr.

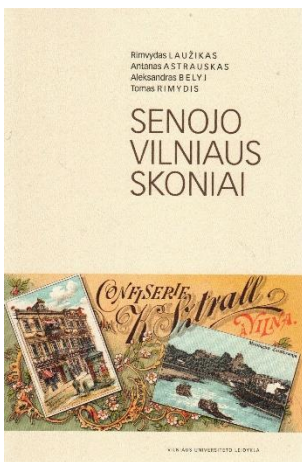
Leidinyje lietuvių ir rusų kalbomis apžvelgiamas Daniliškių sentikių bendruomenės gyvenimas Lietuvoje nuo jų įsikūrimo XVIII a. iki mūsų dienų, atskleidžiami bendruomenei išskylantys iššūkiai skirtingais istorijos laikotarpiais, pristatomi sentikių maldos namai – Šv. Trejybės cerkvė. Knyga yra gausiai iliustruota G. Potašenko, A. Baltėno, M. Bugailiškytės, A. Petrašiūno nuotraukoms, fotografijomis iš Daniliškių sentikių bendruomenės asmeninių archyvų. Jose nemažai Daniliškių ir

apylinkių kaimų gyventojų dar gali surasti jiems pažįstamus „veidus“, sužinoti jų šeimos, giminės biografinius faktus.

Rankelienė, Sonda. Enigma Regum. Tamga: karalių mišlė: romanas. – Kaunas: Obuolys, [2023]. – 397, [3] p.

Tai yra ketvirtasis „Enigma“ serijos romanas, kuriame rašytoja, senovinių knygų ekspertė Sonda Rankelienė atskleidžia Lietuvos istorijos paslaptis apie dingusią Vytauto Didžiojo karūną. Romano detektyvinį siužetą papildo senuose dokumentuose ir istorinėje medžiagoje rasti faktai.

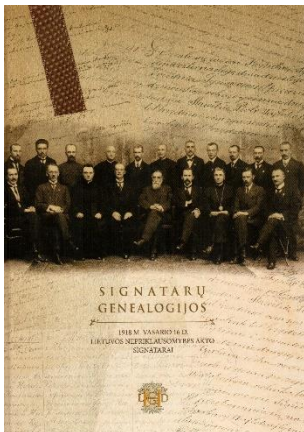
Senojo Vilniaus skoniai / Rimvydas Laužikas, Antanas Astrauskas, Aleksandras Belyj, Tomas Rimydis. – Vilnius: Vilniaus universiteto leidykla, 2023. – 286, [1] p.: iliustr., faks., portr.

Knygoje supažindinama su Vilniaus miesto ir gastronomijos istorija, mokoma pasigaminti sostinėje valgytų patiekalų, suteikiama žinių apie kai kurių patiekalų kilmę. Leidinio patiekalų ir receptų išskirtinumas – jų tikros sąsajos su Vilniumi. Knygoje pristatomi moksliniais dokumentais pagrįsti, su konkrečiomis sostinės vietomis, mieste gyvenusiais žmonėmis istoriškai susiję patiekalai. Patiekalų receptai surinkti iš Vilniuje sukurtų ir išleistų receptų knygų. Patiekalų pavadinimai pateikiami lietuvių, anglų, lenkų, baltarusių ir ukrainiečių kalbomis.

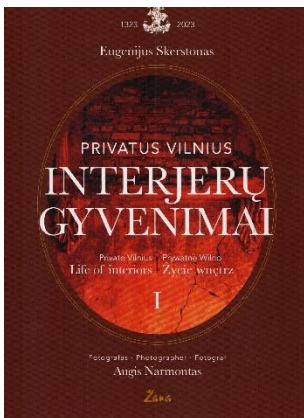
700 Vilnių. Miesto tyrinėjimo gidas. – [Vilnius]: Vilniaus miesto savivaldybės administracijos Užsienio ryšių ir turizmo skyrius, [2023]. – 154 p.: iliustr.

Leidinyje „700 Vilnių. Miesto tyrinėjimo gidas“ yra suskirstytas į 7 dalis. Čia rasite skyrių, skirtą Vilniaus senamiesčiui, jo atgimstantiems kvartalamis ir kiemeliams. Architektūros skyrių, kuriame pasakojama apie Vilniaus dvarus, požemius ir iškalbingas detales. Skyriuje apie kultūrą pateikiamas muziejų sąrašas ir įdomiausios miesto skulptūros, neofreskos. Specialus skyrius šeimoms su atrinktomis Vilniaus vietomis ir pramogomis tiek vaikams, tiek ir suaugusiems. Gamtos mylėtojams – gražiausių Vilniaus miesto panoramų rekomendacijos, vietos iškyloms ir idėjos aktyviam laisvalaikiui. Gurmanams – gastropatirtys, kavagėrio stotelės, staliukai ant stogų ir daugiau. Leidinio pabaigoje – instagamiškiausios Vilniaus vietos ir filmavimų lokacijos. Leidinyje esančių patirčių suma sutampa su Vilniaus amžiumi – 700. Kiekviename leidinio skyriuje rekomenduojamos patirtys papildytos autorinėmis nuotraukomis, QR kodais bei skaičių magija.

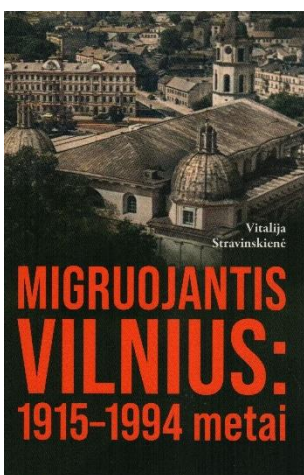
Signatarų genealogijos: 1918 m. vasario 16 d. Lietuvos Nepriklausomybės Akto signatarai. – Kaunas: Pasaulio lietuvių centras, 2023. – 525, [1] p.: iliustr., faks., geneal. schem., portr., žml.

Monografijoje dvidešimties signatarų genealogijas tyrinėjo 14 Lietuvos genealogijos ir heraldikos draugijos narių, kviestinių tyrėjų, istorikų, kurie visuomeniniais pagrindais daugiau nei trejus metus intensyviai dirbo Lietuvos ir užsienio archyvuose, tyrinėjo asmeninius signatarų archyvus, dokumentus; susitiko su signatarų palikuoniais, aplankė gyventas vietas ir pan. Tyrimų metu buvo surasta naujos archyvinės informacijos apie signatarų kilmę, sudarytos visų 20-ies signatarų gerai dokumentuotos genealoginės schemos (plačios apimties išlankstomos įklijos); parengti genealoginių tyrimų apžvalginiai straipsniai; leidinyje archyvinių dokumentų kopijos pateikiamos su vertimais į lietuvių kalbą; daugelis iliustracijų, nuotraukų iš privačių archyvų publikuojamos pirmą kartą; sudarytos ypač išsamios asmenvardžių ir vietovardžių rodyklės.

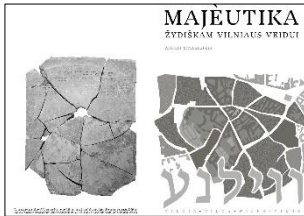
Skerstonas, Eugenijus. Privatus Vilnius. Interjerų gyvenimai = Private Vilnius. Life of interiors = Prywatne Wilno. Życie wnętrz: [albumas]. – Vilnius: Žara, [2023]. – 3 t.: iliustr., portr.

Tai pirmasis trikalbis trijų tomų albumas, skirtas Vilniaus interjerams. Augio Narmonto nuotraukose įamžinti buvę ir esami gyvenamieji vilniečių namai. Kviesdamas praverti buvusių ir esamų privačių namų duris, pasitelkdamas interjerų vaizdus, leidinio autorius siekia atskleisti sostinės gyventojų gebėjimus savaip apipavidalinti intymią, retai kam matomą aplinką, kurioje susipina šeimų ir Vilniaus – Gedimino miesto – istorijos, jų gyvenamosios kultūra ir daugelio kartų namų savininkų europietiškos kultūrinės tapatybės kūrybinis braižas bei meninė vaizduotė.

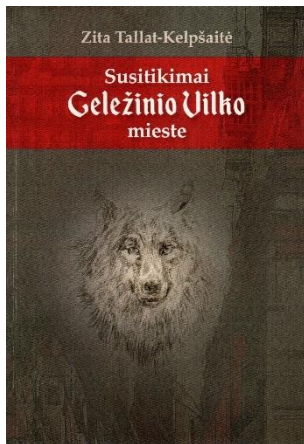
Stravinskienė, Vitalija. Migruojantis Vilnius: 1915–1994 metai. – Vilnius: Lietuvos istorijos institutas, 2023. – 178, [1] p.: iliustr., faks., portr., žml.

Knygoje aptariamas Vilniaus ir vilniečių aštuoniasdešimties metų gyvenimo tarpsnis. Miestiečių likimus daugiau ar mažiau veikė emigracijos iš miesto ir imigracijos į jį, pradedant masine evakuacija iš Vilniaus Pirmojo pasaulinio karo pradžioje (1915) ir baigiant reemigracija pirmaisiais atkurto Lietuvos nepriklausomybės metais (1994). Sostinės gyventojams teko patirti tiek priverstinių (tremtinių, kalinių ir kt.), tiek savanoriškų (darbo, demobilizacijos, šeimos susijungimo ir pan.) migrantų dalį. Vis dėlto būtent migracijos lėmė, kad šiandien Vilnius yra toks, koks yra – daugiatautis, įvairioms kultūroms ir patirtims atviras didmiestis.

Šimanauskas, Albinas. Majėutika žydiškam Vilniaus veidui: Vilnia. Vilna. Wilno. Vilne. Vilne. – Vilnius: Lietuvos žydų (litvakų) bendruomenė, 2023. – 151, [2] p.: iliustr.

Parašyti knygą apie žydiškąjį Vilniaus miesto raidos veidą autorių inspiravo viešojoje erdvėje tvyrantis disonansas – tarp nuolat visur kartojamų teiginių apie Vilnių, kaip didžiausią Rytų Europoje egzistavusį žydų religinį-kultūrinį centrą, vadinamą „Šiaurės Jeruzalė“, ir labai migloto dabartinių vilniečių suvokimo apie žydiškąjį Vilniaus miesto istorijos dalį.

Tallat-Kelpšaitė, Zita. Susitikimai Geležinio Vilko mieste = Encounters in the city of the Iron Wolf: nedingęs Vilnius – savas ir svetimas: improvizacija istorijos, gyvenimo ir literatūros temomis. – [Klaipėda]: [S. Jokužio leidykla-spaustuvė], 2023. – 111, [2] p.: iliustr.

Šioje knygoje – improvizacijoje gyvenimo, istorijos ir literatūros temomis, dedikuotoje Lietuvos sostinės Vilniaus 700-osioms gimimo metinėms, sujungiamos žmogaus menininko ir dirbtinio intelekto kūrybinės galios. Naktį prie Gedimino kalno susitinka du Rašytojai: nedingusio Vilniaus viziją puoselėjantis knygos „Nedingęs Vilnius“ autorius ir piligrimo būseną sau priskyres išėivijos rašytojas, atvykęs į savo knygos „Vilnius. Savas ir svetimas“ pristatymą. Nakties kelionė, kurioje realybė susipina su istoriniais prisiminimais, fantazija ir fantasmagorija abu rašytojus vedžioja per epochas, kur atgyja žinomos Lietuvos istorinės asmenybės ir įdomiausių knygų apie Vilnių personažai bei jų autoriai.

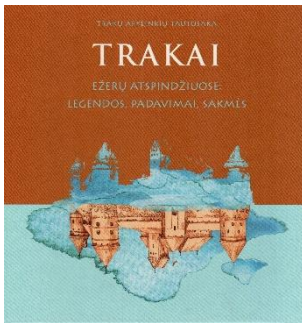
TIM – 75: tarptautinis ekslibrisų konkursas: ekslibris 2023: [katalogas]. – [Trakai]: Trakų istorijos muziejus, [2023]. – 172, [2] p.: iliustr.

2023 metais Trakų istorijos muziejus, minėdamas veiklos 75-metį, surengė tarptautinį ekslibrisų konkursą „TIM-75“. Leidinyje pristatomi šio konkurso dalyvių darbai.

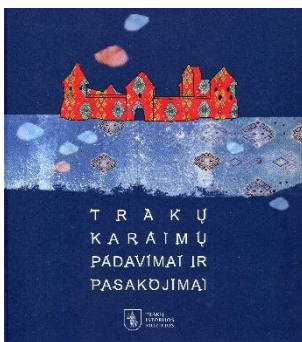
Tolkačevskienė, Rūta. 7 Vilniaus raktai, arba Kaip Geležinis vilkas ir Baziliskas Vilnių gelbėjo. – Vilnius: Lietuvos nacionalinis muziejus, [2023]. – 47, [2] p., įsk. virš.: iliustr.

Tai istorija vaikams apie draugystę, namus ir tikrų vertybių branginimą ir saugojimą. Šioje edukacinėje knygoje vaikai ne tik geriau susipažins su dviem mitiniais Vilniaus herojais Geležiniu vilku ir Bazilisku, bet ir taps jų bendrakeiviais bei dalyviais jų nuotykiuose. Atlikdami įvairias užduotis, sprendami galvosūkius, mindami mįsles skaitytojai padės dviem draugams išgelbėti Vilnių ir surasti septynis jau ne vieną šimtmetį Lietuvos sostinei svarbius raktus.

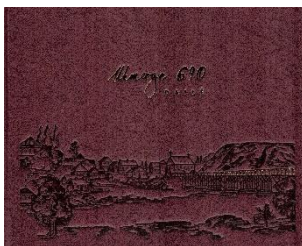
Trakai ežerų atspindžiuose: legendos, padavimai, sakmės: Trakų apylinkių tautosaka. – Trakai: Trakų istorijos muziejus, 2023. – 65, [3] p.: iliustr.

Knygoje pristatoma rankraštiniuose šaltiniuose užfiksuota, Trakų apylinkėse surinkta sakinė tautosaka, patraukliai atskleidžianti ir išryškinanti savitą vietovės daugiakultūriškumą, pasaulėžiūrą, tradiciškumą ir išskirtinumą. Leidinys papildytas QR, leidžiančiu susipažinti su vietovės ikonografinė medžiaga ir autentišku muzikiniu folkloru (garso įrašais). Sudarant šį leidinį remtasi autentiška Lietuvių literatūros ir tautosakos institute saugoma bei kitų kraštotyrininkų surinkta rankraštine medžiaga. Knygai buvo atrinktos originaliausios, tik šiai vietai būdingos legendos, sakmės, padavimai ir prietarai, ryškiausiai atspindintys Trakų etnokultūrinį veidą. Skelbiami autentiški, tarmiškai užrašyti tekstai ir jų vertimai.

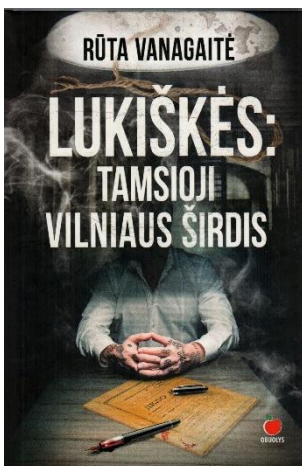
Trakų karaimų padavimai ir pasakojimai. – Trakai: Trakų istorijos muziejus, 2023. – 43, [5] p.: iliustr.

Trakų karaimų padavimų ir pasakojimų gija suvyta iš tuometės kasdienybės aktualijų, gyvenimo situacijų, įvykių ir nutikimų, o įvairialypiai istoriniai jų siužetai iš Trakų nuvingiuoja iki atokesnių Lietuvos karaimų gyvenamųjų vietų – Pasvalio, Biržų ar net iki Krymo. Padavimus surinko ir rusų kalba (su karaimiškais intarpais) užrašė Trakų karaimų bendruomenės vadovas vyresnysis dvasininkas, kalbos bei tradicijų puoselėtojas, poetas Simonas Firkovičius. Iš Trakų rajono savivaldybės viešosios bibliotekos Kraštotyros fonde saugomo mašinraščio šiam leidiniui atrinkta keturiolika padavimų ir pasakojimų. Į lietuvių kalbą jie išversti stengiantis nepažeisti padavimų žanrui būdingos stilistikos.

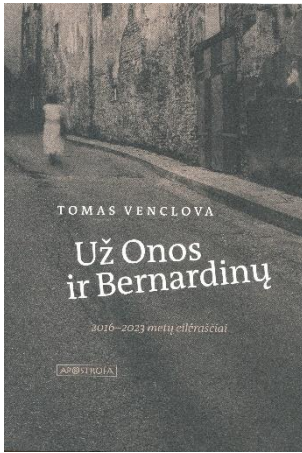
Ukmergė 690. Dailė = Ukmergė 690. Art: [parodos katalogas, 2022, Ukmergė]. – [Biruliškės, Kauno rajonas]: Ukmergės rajono savivaldybės administracija, 2023. – 67, [3] p.: iliustr.

Kataloge pristatomi Ukmergės krašto kūrėjų dailės darbai.

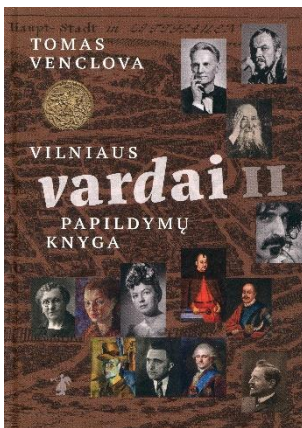
Vanagaitė, Rūta. Lukiškės: tamsioji Vilniaus širdis. – Kaunas: Obuolys, [2023]. – 415, [1] p.: iliustr., portr.

Šioje dokumentinės prozos knygoje pateikiamos 25 Lukiškių kalėjime kalėjusių ar dirbusių asmenų istorijos.

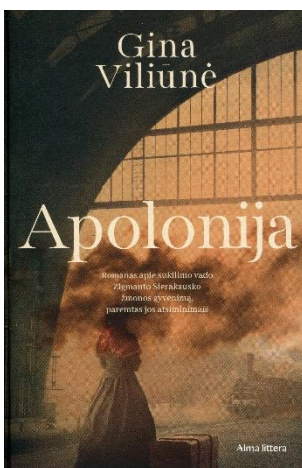
Venclova, Tomas. Už Onos ir Bernardinų: 2016–2023 metų eilėraščiai. – Vilnius: Apostrofa, [2023]. – 92, [3] p.: iliustr.

Naujausia T. Venclovos knyga apima grįžus gyventi į Vilnių parašytus eilėraščius (2016–2023 m.). Šalia jo kūrybai būdingų mitinių, antikinių, kultūrinių atsiskleidžia poeto santykis su dabartiniu Vilniumi ir įvykiais pasaulyje. Intymiai eilėraščiuose atskleidžiami senatvės, ataskaitos sau ir kitiems, pabaigos jausmo motyvai. Aktualizuojama karo Ukrainoje tema.

Venclova, Tomas. Vilniaus vardai II: papildymų knyga. – [Vilnius]: R. Paknio leidykla, [2023]. – 282, [2] p.: iliustr., faks., portr.

Tai 2017 m. išleistos Tomo Venclovos enciklopedijos papildymų tomas. profesorius pristato asmenis, nepatekusius į ankstesnį tomą: mirusius po 2016 metų gruodžio 31-osios, taip pat daugybę kitų epochų veikėjų, gyvenusių ir dirbusių Vilniuje arba susijusių su mūsų sostine. Knygoje 10 skyrių: „Viduramžiai“, „Renesansas“, „Barokas“, „Nuopuolio ir reformų metai“, „Romantizmas“, „Caro priespaudos gadynė“, „Nepriklausomybės prieangyje“, „Ginčas dėl sostinės“, „Totalitarizmas“, „Laisvėjimas“. Leidinyje aprašyti žmonės yra Vilniaus paveldo dalis, nors nebūtinai tiesiogiai su Vilniumi susiję. Į knygą įtrauktos tiek miestui nusipelnusios, tiek prastai pagarsėjusios asmenybės. Senojo Vilniaus pareigūnai, didikai, valstybės ir visuomenės veikėjai, valdovai, komunistai ir nacių kolaborantai, taip pat aukos ir gelbėtojai, pasipriešinimo dalyviai ir nepriklausomybės priešinkai, religiniai veikėjai, mąstytojai, menininkai, mokslininkai, medikai, verslininkai ir avantiūristai, nusikaltėliai ar keistuoliai — įvairių tikėjimų ir tautybių – biogramos suformuoja labai įdomią daugiakultūrio Vilniaus mozaiką. Knyga gausiai iliustruota.

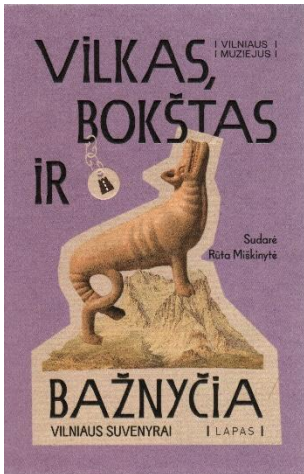
Viliūnė, Gina. Apolonija: romanas. – Vilnius: Alma littera, 2023. – 270, [2] p.

Romane remiantis autentiškais atsiminimais rašoma apie sukilimo vado Žigmanto Sierakausko žmonos Apolonijos Dalevskytės-Sierakauskienės gyvenimą.

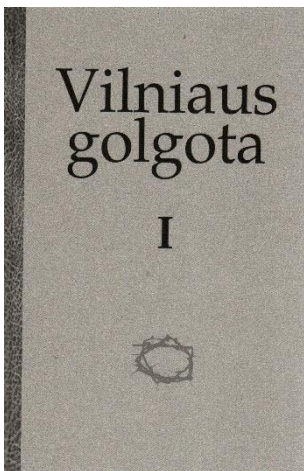
Viliūnė, Gina. Išgelbėti mešką: nuotykiškai Renesanso Vilniuje. – Vilnius: Tyto alba, 2023. – 111, [8] p.: ilustr.

Vaikams skirtoje knygelėje pateikiama nuotaikinga istorija apie XVI a. Vilnių. Pasakojimą iliustruoja piešiniai, papildo istorinės Vilniaus įdomybės, o pažaisiti ir pakeliauti po miestą kviečia užduotėlės.

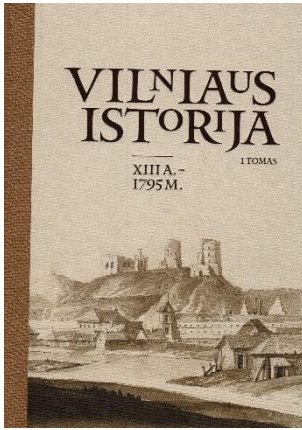
Vilkas, bokštas ir bažnyčia. Vilniaus suvenyrai: [parodos knyga, 2023, Vilnius]. – [Vilnius]: Lapas, [2023]. – 197, [3] p.: ilustr., faks.

Ši knyga – pirmoji, kviečianti atidžiau pažvelgti į Vilniaus suvenyrus, kurie gali papasakoti apie skirtingas miesto bendruomenes, XX a. pirmos pusės įtampas nepasidalijant Vilniaus, miestą svetimšalių akimis, jo kolonizaciją ir sovietizaciją. Kartu čia pasakojama ir dizaino bei vilnietiškosios kasdienybės istorija nuo XVIII a. vidurio iki mūsų laikų. Leidinyje pristatoma pusantro šimto suvenyrų, o juos lydi linksmos, liūdnos ar kurioziškos istorijos.

Vilniaus golgota: okupuotosios Lietuvos lietuvių darbo ir kančių dienoraštis / [sudarytojai Mykolas Biržiška (B. Šėmio pseud., I t.), Kazys Misius (II–V t.)]. – Vilnius: Versmė: P. Jonušas, 2023. – 5 t.: ilustr., faks., portr., žml.

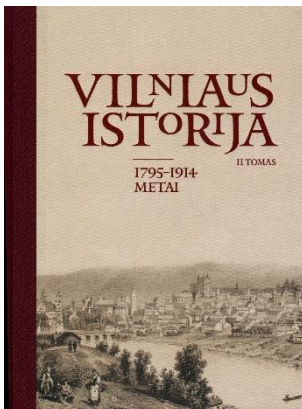
Leidinyje chronologiškai aprašomas Vilniaus ir Vilniaus krašto istorijos 20 metų laikotarpis nuo 1919 iki 1939 metų – I tome skelbiama Mykolo Biržiškos parengtos ir 1930 m. išleistos knygos „Vilniaus Golgota“ – Lenkijos okupuoto Vilniaus ir Vilniaus krašto lietuvių darbo ir kančių 1919–1928 metų dienoraštis – faksimilinė pakartotinė laida, o istoriko Kazio Misiaus naujai ta pačia stilistika parašytuose II–V tomuose – M. Biržiškos „Vilniaus Gologotoje“ aprašytų įvykių tęsinys nuo 1929 m. iki pat 1939 m. spalio 29 d., kai į atgautą Vilnių įžengė Lietuvos kariuomenė. Leidinys skiriamas 2023 m. minėtam Vilniaus 700 metų jubiliejui ir 2024 m. sukankančiai Vilniaus atgavimo 85 metų sukakčiai.

Vilniaus istorija. – Vilnius: Lietuvos istorijos institutas, 2023. – 3 t.: iliustr., diagr., faks., portr., žml.

T. 1, XIII a. – 1795 m. / Gintautas Sliesoriūnas, Mindaugas Klovas, Elmantas Meilus, Aivas Ragauskas, Jolita Sarcevičienė, Oksana Valionienė. – 2023. – 766, [1] p.: iliustr., diagr., faks., portr., žml.

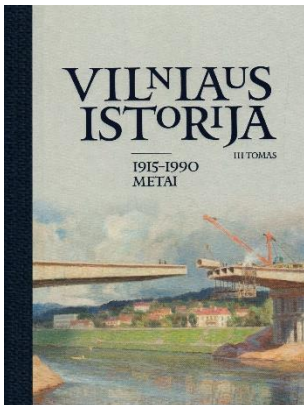
Pirmoje leidinio dalyje aptariama Vilniaus istorija iki 1387 m., kai miestui buvo suteikta savivaldos privilegija, įvyko esminis civilizacinis lūžis Lietuvos istorijoje – Lietuvos krikštas. Čia aprašomi XIII a. pabaigoje prasidėję urbanizaciniai procesai, miesto kūrimosi pradžia, Vilniaus virtimas Lietuvos valstybės sostine. Antra dalis apima 1387–1655 m. – pakilimo, miesto augimo laikotarpį. Tuo metu savo baigtas formas įgijo miesto savivalda, Vilnius virto katalikybės centru Lietuvoje, daugiataučiu ir daugiakultūriu miestu. Trečioje tomo dalyje nagrinėjamas Vilniaus istorijos 1655–1795 m. tarpsnis. Knygoje rašoma, kaip keitėsi Vilniaus, Lietuvos valdovų rezidencinio miesto, reikšmė, kaip valstybės valdžios institucijų veikla padėjo išsaugoti Vilniaus, Lietuvos Didžiosios Kunigaikštystės sostinės, reikšmę XVI–XVIII a., kaip Vilniaus raidą paveikė karai. Daug dėmesio skiriama švietimo ir kultūros raidai. Atskleidžiama Vilniaus demografinė raida, jo daugiatautiškumas ir daugiakonfesiškumas. Tačiau daugiausiai dėmesio kreipiama paties miesto, miesto savivaldos ir miestiečių bendruomenės praeičiai, urbanistinei miesto raidai atskleisti.

Vilniaus istorija. – Vilnius: Lietuvos istorijos institutas, 2023. – 3 t.: iliustr., diagr., faks., portr., žml.

T. 2, 1795–1914 metai / Virgilijus Pugačiauskas, Zita Medišauskienė, Rimantas Miknys, Juozapas Paškauskas, Vytautas Petronis. – 2023. – 630, [1] p.: iliustr., faks., portr., žml.

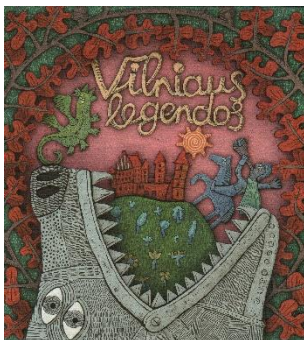
Antrajame Vilniaus istorijos tome remdamiesi mokslininkų atliktais tyrimais, kai kuriais atvejais ir papildydami juos sava šaltinių analize, knygos autoriai pristato Vilniaus istorinę raidą amžiuje, kai veikė ne tik svetimos imperinės valdžios politikos faktorius, bet ir vyko esminiai struktūriniai ekonominio, socialinio, kultūrinio etc. gyvenimo pokyčiai, sietini su Lietuvos visuomenės modernizacijos procesais. Knygoje pateikiama miesto virsmo iš ikiindustrinės visuomenės centro į pramonės centrą su ryškėjančia industrinei visuomenei būdinga sąranga ir nauju gyvenimo būdu istorija. Autoriai, remdamiesi solidžia faktine, moksliniais tyrimais grįsta medžiaga, aptaria Vilniaus urbanistinę raidą ir kintančias gyvenimo sąlygas, miesto tapsmą pramonės centru ir su tuo glaudžiai susijusius gyventojų skaičiaus ir socialinės struktūros pokyčius, naujų buržuazinės visuomenės socialinių grupių formavimąsi; pokyčius miesto savivaldoje, miestiečių dalyvavimą sprendžiant miesto gyvenimo problemas. Leidinyje daug dėmesio skiriama švietimo situacijai ir kultūros plėtrai bei raiškai mieste – tam, kas užtikrino Vilniaus, kaip Lietuvos kultūrinio ir dvasinio gyvenimo centro, vaidmenį, reikšmingą įvairiautei miesto ir krašto visuomenei. Aprašomas miesto religinis gyvenimas, visų pirma jo viešoji raiška; dėmesio skiriama miestiečių laisvalaikiui ir modernių laiko leidimo formų atsiradimui, masinės kultūros raiškai mieste.

Vilniaus istorija. – Vilnius: Lietuvos istorijos institutas, 2023. – 3 t.: iliustr., diagr., faks., portr., žml.

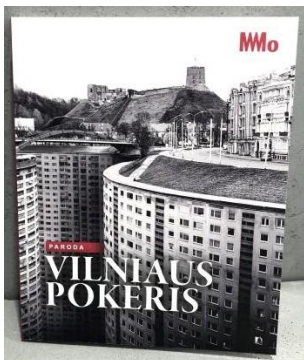
T. 3, 1915–1990 metai / Vitalija Stravinskienė, Saulius Grybkauskas, Tomas Balkelis, Arūnas Bubnys, Marija Drėmaitė, Andrea Griffante, Valdemaras Klumbys, Valdas Selenis, Vladas Sirutavičius, Artūras Svarauskas. – 2023. – 578, [1] p.: iliustr., faks., portr., žml.

Vilniaus istorijos trečiasis tomas – vienas pirmųjų mėginimų nušviesti ir pirmiausia Lietuvos skaitytojui papasakoti Vilniaus istoriją „permainingojo“ XX amžiaus laikotarpiu. Šiuo tarpsniu net dešimt kartų mainėsi politiniai režimai ir valdžios, kito Vilniaus statusas: provincijos vaivadijos miestas išaugo ir tapo respublikos sostine – politiniu Lietuvos centru. Ankstesnė akademinė Vilniaus istorija buvo publikuota 1972 metais, todėl, suprantama, daugelis dalykų nebuvo aptarti tiek dėl buvusios sistemos ideologizuoto požiūrio, tiek ir dėl chronologinio veiksnio. Knygos dėmesio centre ir yra išorinės aplinkos ir miesto bendruomenių formuota miesto tapatybė, o gyvenimo kasdienybei, miestiečių gyvenamai aplinkai skiriama nemažai dėmesio.

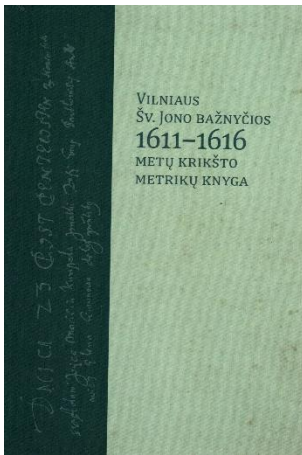
Vilniaus legendos. – Vilnius : Lietuvių literatūros ir tautosakos institutas, [2023]. – 113, [3] p.: iliustr.

Į šią knygą sudėtos legendose bylojama apie spalvingą Vilniaus istoriją: kaip miestas kūrėsi, plėtojosi, kaip čia žmonės gyveno, ką veikė.

Vilniaus pokeris: paroda [2023 m. balandžio 22 d. – 2024 m. sausio 28 d., Vilnius]: [katalogas]. – [Vilnius]: [MO muziejus], [2023]. – 117, [3] p.: iliustr.

Šis leidinys – MO muziejuje vykusios parodos „Vilniaus pokeris“ katalogas. Kultiniu Ričardo Gavelio romanu besiremianti paroda „Vilniaus pokeris“, nors ir skirta Lietuvos sostinei, yra artima bei atpažįstama lankytojams iš bet kurio pasaulio kampelio. Joje gvildenami universalūs, o šiomis dienomis – ir skausmingai aktualūs klausimai: laisvė, laisva valia ir apsisprendimas bei su tuo ateinanti atsakomybė, siekis manipuluoti protu bei pasipriešinimas metafiziniam blogiui. MO „Vilniaus pokeryje“ žvelgiama ne tik į Gavelio laikų, bet ir šių dienų Vilnių bei tarp laikmečių vykstantį dialogą. Parodoje plėtojama žmogaus ir miesto tapatybės bei santykio su istorija tema, atspindima per miesto simbolius: Gediminą ir geležinį vilką, Vilniaus Katedrą, romanui ypač svarbią balandžio simboliką. Klausinama, koks Vilnius yra šiandienos laisvėje. Kataloge pristatomi parodos eksponatai.

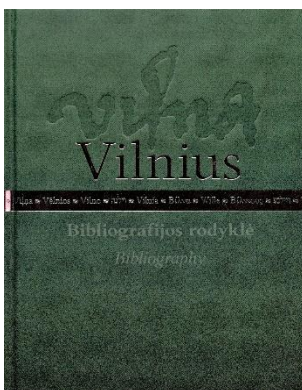
Vilniaus Šv. Jono bažnyčios 1611–1616 metų krikšto metrikų knyga. – Vilnius: Lietuvos istorijos institutas, 2023. – 727, [1] p.: faks.

Vilniaus Šv. Jono bažnyčios 1611–1616 metų krikšto metrikų knyga yra viena iš seniausių Vilniaus miesto metrikų knygų. Ją sudaro 189 lapai su 5 092 krikšto įrašais, kuriuose užfiksuota apie 25 tūkst. asmenų paminėjimų. Krikšto metrikų knygoje galime rasti įvairių žinių fragmentų apie to meto sostinės gyventojų ir atvykėlių gyvenimą, jų asmenvardžius, vieną kitą vietovardį, susipažinti su kai kuriais bažnyčių tarnais, valdžios žmonėmis, pirkliais, amatininkais, prekyautojais, paslaugų teikėjais, medikais, muzikais, atvykėliais, jų tautybėmis, pamestinukais, nesantuokiniais vaikais. Vilniaus Šv. Jono bažnyčioje savo vaikus krikštijo ar buvo krikštateviais ne tik vietos gyventojai, bet ir atvykėliai iš aplinkinių Vilniaus vietovių, taip pat iš kitų Lietuvos Didžiosios Kunigaikštystės ir Lenkijos karalystės miestų. Be lietuvių, šaltinyje minimi įvairių tautybių asmenys: lenkai, rusėnai, maskvėnai, čekai, vokiečiai, mazoviečiai, vengrai, valakai, čigonai, latviai, italai, totoriai, armėnai, kazokai, čerkesai.

Vilniečių albumas: [20 esė ir 150 vaizdų Vilniui]. – Vilnius: Lietuvos nacionalinis dailės muziejus, 2023. – [316] p.: iliustr.

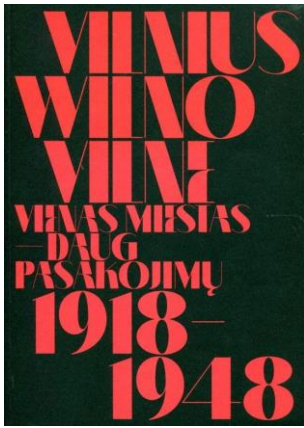
„Vilniečių albumas“ – leidinys, tęsiantis XIX a. užgimusią „Vilniaus albumų“ tradiciją. Tai tekstinis ir vizualinis pasakojimas apie Lietuvos sostinę kaip apie gyvą, per amžius besikeičiantį organizmą ir ypač – apie miesto gyventojus, kurie nuo seniausių laikų ir kūrė miesto paveikslą. Albume pasakojama apie šventus paveikslus, kuriančius sakralinę Vilniaus aurą, apie miesto žemėlapius – tikrus ir įsivaizduojamus, menininkus, kūrčius Vilniuje ir apie Vilnių, žydiškąjį miesto veidą, apie garsius ir mažai kam žinomus Vilniuje gyvenusius žmones, apie daugybę skirtingų briaunelių, sudarančių daugialypį Vilniaus veidą. Asmeniškus ir originalius, pilnus meilės miestui tekstus keičia vaizdai – meno kūriniai iš LNDM ir kitų Lietuvos muziejų rinkinių, atveriantys naujas Vilniaus matymo galimybes. 20 esė ir 150 vaizdų – tai istorinis, meninis ir literatūrinis Vilniaus žemėlapis, teksta is ir vaizdais vedžiojantis skaitytoją po laiko ir erdvės vietas, kuriose Vilnius atsiskleidžia dar nematytais rakursais.

Vilnius: bibliografijos rodyklė. – Vilnius: Lietuvos nacionalinė Martyno Mažvydo biblioteka, 2023-. – d.: faks.

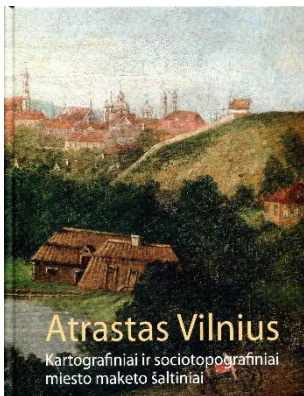
D. 1, Mokslo darbai, 1990–2022 = Scientific research, 1990–2022. – 2023. – 519, [1] p.: faks.

Pirmoje bibliografijos rodyklės dalyje sutelkiami Lietuvoje ir kitose šalyse 1990–2022 m. atlikti tyrimai apie Vilnių, jo gamtą ir gyventojus. Vilnius – svarbus Vidurio Rytų Europos kultūros ir ekonomikos centras, čia susikirto Rytų ir Vakarų Europos kultūrų, religijų ir tautų keliai. Lietuvos ir užsienio tyrėjai turi savitą santykį su miestu, tai atskleidžia jų pasirinkimai ir prioritetai. Bibliografijos rodyklės rengėjai kviečia peržengti mokslo sričių, geografines ir kalbines ribas, pažvelgti į naujausių mokslinių tyrimų visumą, atrasti naujų temų ir įvertinti pasiekimus.

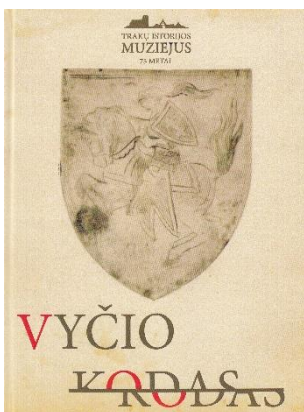
Vilnius, Wilno, Vilne, 1918–1948: vienas miestas – daug pasakojimų: [tarptautinės parodos katalogas, 2023–2024, Krokuvu / Vilnius]. – [Vilnius]: [Lietuvos kultūros tyrimų institutas], [2023]. – 355, [23] p.: iliustr.

Į septynias dalis suskirstytas parodos pasakojimas per tapybos ir grafikos kūrinius, fotografijas, dizaino ir skulptūros objektus, reprezentuojančius kovai dėl Vilniaus naudotą vizualinę propagandą, Vilniaus vaizdinį, miesto simbolines vietas, kasdienį gyvenimą, pačių dailės kūrėjų atvaizdus ir įvaizdžius, avangardo blyksnius, nostalgiską po karo prarasto Vilniaus viziją ir kelionei į Vilnių kviečiančius turistinius plakatus, miesto gidus ir jo planus atskleidžia, kaip Vilnių matė šio daugiaautaučio ir daugiakultūrio miesto menininkai tarp 1918 ir 1948 metų. Kolektyvinį Vilniaus paveikslą tarpukario metais pirmiausia kūrė lenkiškosios kultūros atstovai, tačiau labai svarbus šio vaizdinio dėmuo – lietuvių ir žydų, taip pat baltarusių ir kitų tautybių žvilgsnių liudijantys kūriniai. Parodoje pristatomi ir Lenkijos, ir Lietuvos atminties institucijose išsaugoti artefaktai. Kataloge skelbiami 24 autorių 49 esė ne tik padeda suvokti, kas, ką, kaip ir kokiomis aplinkybėmis kūrė tarp dviejų pasaulinių karų Vilniuje, bet ir leidžia įsivaizduoti dabartinį šio laikotarpio Vilniaus dailės ir architektūros iširtumo lygį, tyrinėtojams kylančias ir jų sprendžiamas problemas.

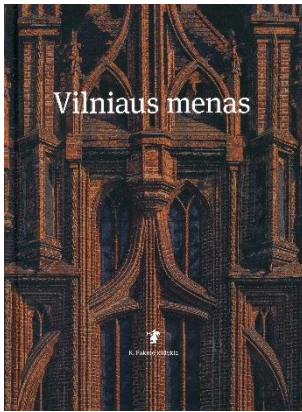
Vitkauskienė, Birutė Rūta. Atrastas Vilnius: kartografiniai ir sociotopografiniai miesto maketo šaltiniai. – Vilnius: Lietuvos nacionalinis muziejus, [2023]. – 519, [1] p.: iliustr., faks., planai, portr., žml.

Knygos pagrindą sudaro Rusijos karo archyvuose saugoma Vilniaus senamiestį ir priemiesčius apimanti kartografinė medžiaga – 1832–1834 m. viso miesto planas, 38 gatvių fasadų išsklotinės ir 13 kvartalų schemų brėžiniai. Tai spalvoti, architektūriškai tikslūs vaizdai, skirti miesto maketui sukurti. Pasitelkti archyviniai šaltiniai ir ikonografija leidžia geriau pažinti šio miesto užstatymo istoriją, rekonstruoti jo topografiją. Kartografinių dokumentų rinkinį papildo miesto vaizdai, fotografijos, portretai – iš viso 360 iliustracijų. Remiantis namų savininkų 1775–1845 m. surašymais atkuriamas socialinis miesto gyventojų portretas.

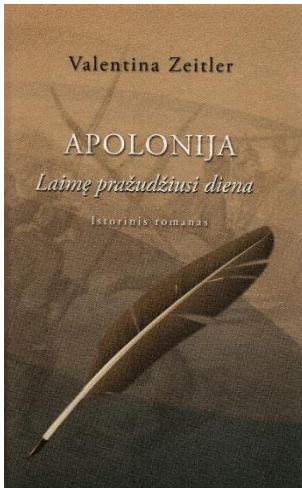
Vyčio kodas: Trakų istorijos muziejui – 75: [katalogas]. – Trakai: Trakų istorijos muziejus, [2023]. – 271, [1] p.: iliustr., faks., portr., žml.

Leidinyje pateikiamos Lietuvos valstybės herbo istorinės modifikacijos. Šiame kataloge eksponatais iliustruojama ir paaiškinama, kodėl tokio pateikimo ir komunikacijos instrumentai buvo naudojami skirtingais istorijos laikotarpiais, kokiems tikslams jie buvo skirti ir naudojami, kodėl istoriniu požiūriu vadovaujantis atsiranda nepaneigiamas panašumas.

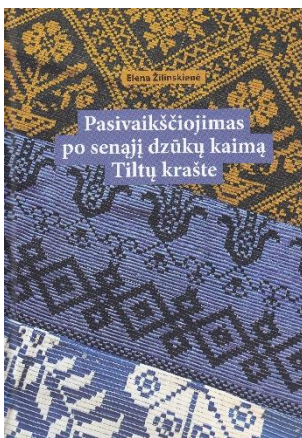
Vorobjovas, Mikalojus. Vilniaus menas / Mikalojus Vorobjovas; Jano Bulhako ir šiuolaikinių fotografų nuotraukos; Giedrės Jankevičiūtės ir Tomo Venclovos esė. – [Vilnius]: R. Paknio leidykla, 2023. – 245, [2] p.: iliustr.

Svarbiausias šios knygos dėmuo – klasikinis Mikalojaus Vorobjovo veikalas „Vilniaus menas“ (pirmą kartą išleistas 1940 metais). Kūrinys parašytas siekiant supažindinti Kauno Lietuvą su atgautąja sostine. Jame tarpukario Lietuvos dailės aptarė Vilniaus architektūros keturių šimtmečių paveldą – nuo gotikos iki klasicizmo.

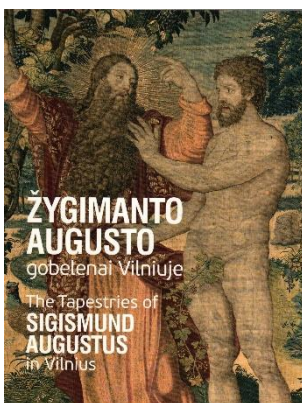
Zeitler, Valentina. Apolonija: laimę pražudžiusi diena: istorinis romanas. – Vilnius: Žuvėdra, 2023. – 247, [1] p.: portr.

Romane pasakojama apie 1863-1864 metų sukilimo Lietuvoje dalyvius, nužudytus Lukiškių aikštėje ir užkastus Gedimino kalno šlaituose.

Žilinskienė, Elena. Pasivaikščiavimas po senąjį dzūkų kaimą Tiltų krašte. – Trakai: [Standart Impresa], 2023. – 223, [1] p.: iliustr., faks., portr.

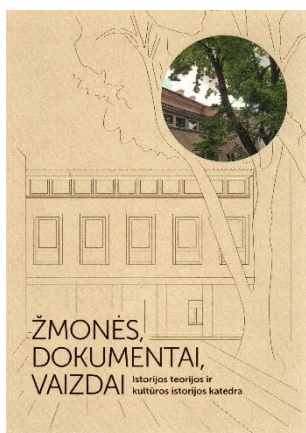
Leidinyje supažindinama su Tiltų krašto etnokultūrinio materialiu ir nematerialiu paveldu, žmonių gyvenamąja aplinka, kasdieniais darbais, tradiciniais amatais, šventėmis, kraštui būdingomis tradicijomis, papročiais. Knygoje yra dainų tekstų, tarmiškų žodžių žodynėlis.

Žygimanto Augusto gobelenai Vilniuje = The tapestries of Sigismund Augustus in Vilnius: tarptautinės parodos katalogas, 2023 05 03–07 16 [Vilnius]. – Vilnius: Nacionalinis muziejus Lietuvos Didžiosios Kunigaikštystės valdovų rūmai, 2023. – 277, [3] p.: iliustr., portr.

Tarptautinės parodos katalogas „Žygimanto Augusto gobelenai Vilniuje“ pristato neįkainojamą Lenkijos karaliaus ir Lietuvos didžiojo kunigaikščio Žygimanto Augusto gobelenų kolekciją iš Vavelio karališkosios pilies. Žygimanto Augusto gobelenų kultūrinė vertė yra stulbinanti, o šios kolekcijos istorinis palikimas turi didžią simbolinę reikšmę. Žygimanto Augusto gobelenų kolekcija pasaulinę šlovę pelnė dėl bibliinių gobelenų, kurių seniausias rinkinys pirmą kartą paminėtas

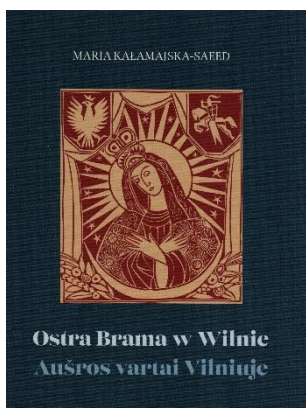
1553 m. XVI a. pabaigoje kolekcija išaugo iki 160 kūrinių ir tapo didžiausiu gobelenų rinkiniu, kada nors užsakytu vieno užsakovo.

Žmonės, dokumentai, vaizdai: Istorijos teorijos ir kultūros istorijos katedra: skiriama Katedros trisdešimtmečiui. – Vilnius: Vilniaus universiteto leidykla, 2023. – 135, [1] p.: iliustr., faks., portr.

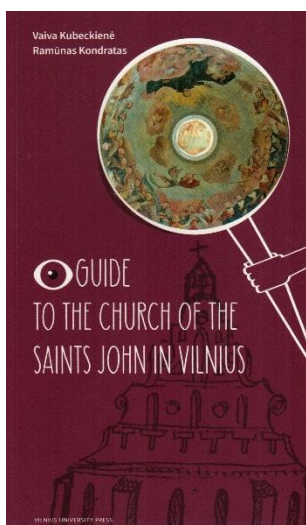
Knygoje per prisiminimus, dokumentus ir vaizdus pateikiama pastarųjų 30 metų Vilniaus universiteto Istorijos fakulteto Istorijos teorijos ir kultūros istorijos katedros istorija.

LEIDINIAI UŽSIENIO KALBOMIS

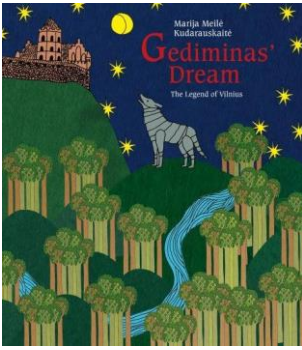
Kalamajska-Saeed, Maria. Ostra Brama w Wilnie = Aušros vartai Vilniuje. – Warszawa: Narodowy Instytut Polskiego Dziedzictwa Kulturowego za Granicą Polonika, 2023. – IX, [1], 397 p.: ilustr., faks., plan.

Tai pirmoji išsami meninė monografija apie garsiąją Aušros Vartų Dievo Motinos šventovę Vilniuje. Autorė panaudojo anksčiau neskelbtą archyvinę medžiagą, kuri leido reikšmingai peržiūrėti nusistovėjusius požiūrius į Aušros Vartų komplekso architektūrą. Ji įtikinamai ir moksliskai pristato paties atvaizdo meninę ir ideologinę genezę, susiedama ją su Nyderlandų meno įtaka, kurią palengvino grafikos menas. Ji taip pat plačiai aptaria kulto istoriją, įskaitant Aušros Vartų Dievo Motinos atvaizdo, kaip religinio ir patriotinio simbolio, funkcionavimą nuo Kosciuškos sukilimo ir Sausio sukilimų per tarpukario ir paskutiniojo karo laikotarpį iki šių dienų. Knyga gausiai iliustruota nuotraukomis, piešiniais, brėžiniais.

Klajumaitė, Vaiva. Guide to the Church of the Saints John in Vilnius / Vaiva Kubeckienė, Ramūnas Kondratas. – 2nd corrected and supplemented ed. – Vilnius: Vilnius University Press, 2023. – 101, [1] p.: ilustr.

Ši knyga – apie Šv. Jonų bažnyčią, vieną seniausių ir išpūdingiausių Vilniaus šventovių, jos istorija, architektūra, interjero detalėmis ir ryškiausiomis asmenybėmis. Leidinyje gausu vaizdinės medžiagos: archyvinių ir šiuolaikinių fotografijų, bažnyčios planų, schemų.

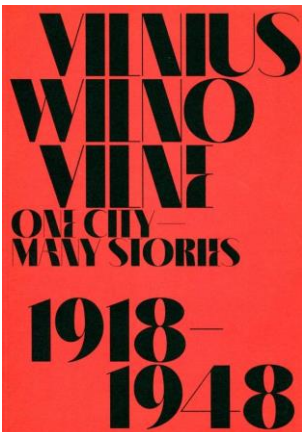
Kudarauskaitė, Meilė Marija. Gediminas' dream: the legend of Vilnius. – Vilnius: Pamėginčius, 2023. – [22] p.: iliustr.

Tai eiliuota Vilniaus įkūrimo legendos versija, skirta Vilniaus miesto įkūrimo 700-ųjų metų minėjimui.

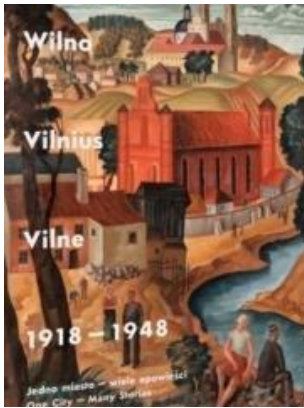
Le loup de fer = Geležinis vilkas = Iron wolf: [parodos katalogas]: paroda skirta Vilniaus miesto įkūrimo 700 metų jubiliejui: [paroda „Geležinis vilkas / Le loup de fer“ vyko Espace Communes, Paryžiuje, 2023 m. kovo 9-20 d.]. – [Vilnius]: Kopa, 2023. – 74, [4] p.: iliustr.

Vilniaus įkūrimo legendos įkvėptos parodos kataloge pristatomi šiame mieste kuriančių ir gyvenančių menininkų darbai. Staugiančio vilko vaizdinys šioje parodoje tampa idėjos gimimo metafora. Vilkas simbolizuoja ištikimybę, bendrystę, šeimą ir draugystę. Parodoje pristatomi menininkai būtent tokie ir yra – tvirto kūrybinio charakterio, nuosekliai vystantys ir įgyvendinantys savo idėjas, kūryba skleidžiantys žinią apie savo šalį visame pasaulyje.

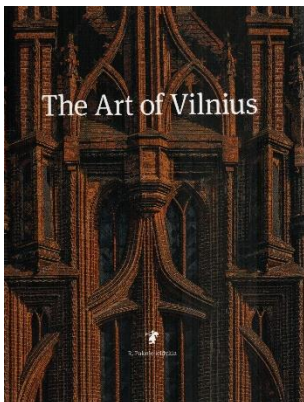
Vilnius, Wilno, Vilne, 1918–1948: one city – many stories: [catalogues of the international exhibition, 2023–2024, Krakow / Vilnius]. – [Vilnius]: [Lietuvos kultūros tyrimų institutas], [2023]. – 355, [23] p. : iliustr.

Į septynias dalis suskirstytas parodos pasakojimas per tapybos ir grafikos kūrinius, fotografijas, dizaino ir skulptūros objektus, reprezentuojančius kovai dėl Vilniaus naudotą vizualinę propagandą, Vilniaus vaizdinį, miesto simbolines vietas, kasdienį gyvenimą, pačių dailės kūrėjų atvaizdus ir įvaizdžius, avangardo blyksnius, nostalgiską po karo prarasto Vilniaus viziją ir kelionei į Vilnių kviečiančius turistinius plakatus, miesto gidus ir jo planus atskleidžia, kaip Vilnių matė šio daugiaautaučio ir daugiakultūrio miesto menininkai tarp 1918 ir 1948 metų. Kolektyvinį Vilniaus paveikslą tarpukario metais pirmiausia kūrė lenkiškosios kultūros atstovai, tačiau labai svarbus šio vaizdinio dėmuo – lietuvių ir žydų, taip pat baltarusių ir kitų tautybių žvilgsnį liudijantys kūriniai. Parodoje pristatomi ir Lenkijos, ir Lietuvos atminties institucijose išsaugoti artefaktai. Kataloge skelbiami 24 autorių 49 esė ne tik padeda suvokti, kas, ką, kaip ir kokiomis aplinkybėmis kūrė tarp dviejų pasaulinių karų Vilniuje, bet ir leidžia įsivaizduoti dabartinį šio laikotarpio Vilniaus dailės ir architektūros ištirtumo lygį, tyrinėtojams kylančias ir jų sprendžiamas problemas.

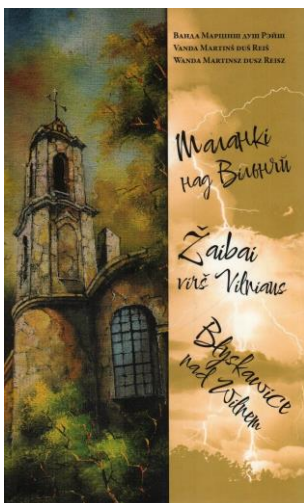
Wilno = Vilnius = Vilne: 1918-1948: jedno miasto – wiele opowieści: one city – many stories: [wystawa Muzeum Narodowe w Krakowie – gmach główny/the National museum in Krakow – the main building, 24.05.2023 – 03.09.2023]. – Kraków: Muzeum Narodowe w Krakowie, 2023. – 14, [2] p.: ilustr., faks.

Į septynias dalis suskirstytas parodos pasakojimas per tapybos ir grafikos kūrinius, fotografijas, dizaino ir skulptūros objektus, reprezentuojančius kovai dėl Vilniaus naudotą vizualinę propagandą, Vilniaus vaizdinį, miesto simbolines vietas, kasdienį gyvenimą, pačių dailės kūrėjų atvaizdus ir įvaizdžius, avangardo blyksnius, nostalgiską po karo prarasto Vilniaus viziją ir kelionei į Vilnių kviečiančius turistinius plakatus, miesto gidus ir jo planus atskleidžia, kaip Vilnių matė šio daugiaautaučio ir daugiakultūrio miesto menininkai tarp 1918 ir 1948 metų. Kolektyvinį Vilniaus paveikslą tarpukario metais pirmiausia kūrė lenkiškosios kultūros atstovai, tačiau labai svarbus šio vaizdinio dėmuo – lietuvių ir žydų, taip pat baltarusių ir kitų tautybių žvilgsnių liudijantys kūriniai. Parodoje pristatomi Lenkijos ir Lietuvos atminties institucijose išsaugoti artefaktai. Kataloge skelbiami 24 autorių 49 esė ne tik padeda suvokti, kas, ką, kaip ir kokiomis aplinkybėmis kūrė tarp dviejų pasaulinių karų Vilniuje, bet ir leidžia įsivaizduoti dabartinį šio laikotarpio Vilniaus dailės ir architektūros iširtumo lygį, tyrinėtojams kylančias ir jų sprendžiamas problemas.

Vorobjovas, Mikalojus. The art of Vilnius / Nikolai Vorobyov; photographs by Jan Bulhak and contemporary photographers; essays by Giedrė Jankevičiūtė and Tomas Venclova. – [Vilnius]: R. Paknio leidykla, 2023. – 245, [2] p.: ilustr.

Svarbiausias šios knygos dėmuo – klasikinis Mikalojaus Vorobjovo veikalas „Vilniaus menas“ (pirmą kartą išleistas 1940 metais). Kūrinys parašytas siekiant supažindinti Kauno Lietuvą su atgautąja sostine. Jame tarpukario Lietuvos dailės aptarė Vilniaus architektūros keturių šimtmečių paveldą – nuo gotikos iki klasicizmo.

Марцінш душ Рэйш, Ванда. Маланкі над Вільняй = Żaibai virš Vilniaus = Błyskawice nad Wilnem. – Беласток: Agencja Wydawnicza Ekopress, 2023. – 124 p.: ilustr.

Knygoje spausdinami Vilniui skirti eilėraščiai baltarusių, lietuvių ir lenkų kalbomis. Leidinį papildė dailininko Staniskawo Kaplewskio sukurtos senojo Vilniaus graviūros.